

ZBORNİK U ČAST MARIJI TURK

Od fonologije do leksikologije. Zbornik u čast Mariji Turk, ur. Diana Stolac, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, 2018.

U slavističkoj je filologiji, kao i u drugima, uobičajena lijepa praksa da znanstvenici koji su svojim radom osobito zadužili tu disciplinu, bilo na nacionalnoj ili na međunarodnoj razini, dobiju zbornik posvećen njemu u čast. U knjigama toga tipa svoje priloge objavljuju bliski kolege, suradnici, istomišljenici i neistomišljenici, poštivatelji, sljednici, a rijetko i prethodnici. Iako tip takve zborničke publikacije ne traži zajednički tematski nazivnik, on je najčešće neposredno postavljen okvirom djela onoga kojem je posvećen. Zbornik radova u čast Mariji Turk, što ga ovdje prikazujemo, ima upravo takav okvir omeđen i podnaslovom zbornika: *Od fonologije do leksikologije*. Iako je ime Marije Turk dobro poznato svakom filologu u Hrvatskoj, ali i brojnim lingvistima u ostalim slavenskim i neslavenskim zemljama, predstaviti će se ovdje s onoliko rečenica koliko je potrebno da pojasni okolnosti nastanka *Zbornika*. Marija je Turk cijeli svoj znanstveni radni vijek provela na riječkoj kroatistici i ondje prošla pun znanstveno-nastavni put, od asistentice, u godinama osnivanja Odsjeka, do profesorice u trajnom zvanju. Ona je bila predsjednicom Organizacijskoga odbora prvoga znanstvenoga skupa *Riječki filološki dani*, koji će u ovoj 2018. godini biti održan po 12. put, te predsjednicom Organizacijskoga odbora *Petoga hrvatskoga slavističkoga kongresa* koji je održan u Rijeci, bila je urednicom odsječnoga časopisa *Fluminensije* te pročelnicom Odsjeka za kroatistiku i prorektoricom riječkoga sveučilišta. O tim i drugim njezinim važnim djelatnostima pisala je u uvodu *Zbornika* njegova urednica Diana Stolac. Iz toga je teksta posve jasno u kolikoj je mjeri Marija Turk zadužila riječki Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet u Rijeci, riječko sveučilište kao i sveukupnu filologiju, ali i javni prostor. Odsjek za kroatistiku nastojao joj se odužiti objavljivanjem zbornika njoj u čast, u godini u kojoj odlazi u mirovinu (2018.), i to u okviru prestižne edicije *Biblioteke časopisa Fluminensia* koja je pokrenuta na Odsjeku, uz svesrdnu pomoć Filozofskoga fakulteta u Rijeci.

Nastojeći ostvariti visoku znanstvenu razinu publikacije, svi su radovi recenzirani iz pera uglednih domaćih i stranih recenzenata, a Velimir Piškorec i Ines Srdoč Konestra, dekanica Filozofskoga fakulteta u Rijeci i autorica *Uvodnoga slova*, recenzirali su *Zbornik* u cjelini. U *Zborniku* su, uz već spomenuto *Uvodno slovo* i rad posvećen znanstvenom, nastavnom i stručnom djelovanju Marije Turk, objavljena ukupno 24 znanstvena rada, dva stručna rada i dva prikaza znanstvenih knjiga, sve poredano po abecednom redu imena autora. Ovdje će se radovi prikazati prema tematskim cjeli-

nama kako bi se jasnije istaknuo tematski okvir nametnut stvaralaštvom i životom svečarke. Sastavni je dio zbornika objavljenih u čast uvaženim osobama bibliografija njihovih radova koju je ovdje izradila Sandra Jukić izdvajajući knjige, poglavlja u knjigama, uredničke knjige, znanstvene radove, stručne radove, prikaze i radove prihvaćene za tisak. Ovako temeljito pripravljena, opsežna bibliografija radova važan je izvor podataka istraživačima.

Iako je Marija Turk u znanstveni svijet ušla doktorskom disertacijom iz fonologije hrvatskoga jezika, ponajviše se bavila leksikološkim temama, a unutar toga frazeologijom. Da je to onaj dio njezina rada koji je u hrvatskoj filologiji imao najviše odjeka svjedoči i činjenica što je najveći broj radova u *Zborniku* upravo te tematike. Čak je pet radova posvećeno frazeološkim temama. Jedna od ponajboljih hrvatskih frazeologinja, Željka Fink u radu slikovita naslova *Tko se sakrio u mišju rupu?* analizira hrvatske frazeme s komponentama sa značenjem nastambe ili prostorije u kojoj žive životinje. Željka Macan je u svom prilogu istražila hrvatske i njemačke frazeme sa značenjem sretne slučajnosti i sretnoga spleta okolnosti te života u sreći i blagostanju, a animalističkim frazeološkim vezama u tim dvama jezicima pozabavila se Branka Barčot posebno se osvrćući na problem prevođenja takvih frazema. Komparatističkom se frazeološkom temom pozabavila i Ivana Vidović Bolt pišući o novijim zoonimnim frazeološkim kalkovima u hrvatskom i poljskom jeziku. Neda Pintarić nastavila je istraživanje pragmatične dimenzije frazema analizirajući zajedničke korijene internih somatizama u odabranim slavenskim jezicima i njihovu uporabu u pragmafrazemima. Autorica bibliografije radova Marije Turk, Sandra Jukić, predstavila se i kao autorica rada u kojem analizira uporabu poredbenih frazema u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika. Frazeodidaktičke su teme novina i u poučavanju ostalih jezika pa ih valja detaljnije i dalje istraživati.

Leksikološkim su temama u širem smislu posvećena četiri rada. Maslina Ljubičić detaljno je istražila talijanizme i germanizme u Parčićevu hrvatsko-talijanskom i talijansko-hrvatskom rječniku zaključujući da je on “neosporno bio svjestan vrijednosti koju istoznačnice različita podrijetla mogu dobiti primjerenom uporabom u hrvatskom jeziku”. Aneta Stojić svoj je rad posvetila proučavanju kolokacijskih sveza, posebice zakonitostima kolociranja leksema odnosno semantičkim odnosima koji vladaju u kolokacijskoj svezi. Branka Tafra koja je u svojim brojnim raspravama i knjigama razlučila, opisala i definirala brojne leksikološke fenomene te time bitno unaprijedila i sveukupnu leksikografiju na hrvatskom jeziku i u ovom se zborniku suočila s izazovnom i teorijski usložnjenom temom kakvo je razgraničavanje istoznačnosti i bliskoznačnosti. Iako se već bavila tom temom, autorica u ovom radu ponovno preispituje stajališta o sinonimiji i bliskoznačnosti kao vrsti sinonimije te nudi nov,

drugačiji pogled na njih. Rad Silvane Vranić posvećen je višerječnim strukturama u govoru Novalje na Pagu. Autorica se pritom bavi kolokacijama i frazemima koncentrirajući se na kategorijalna značenja frazema, odnose frazemskih sastavnica pojedinačnih frazema i međusobne odnose frazema te na frazeološko posuđivanje. Korpus za ovo istraživanje je *Rječnik govora Novalje na otoku Pagu*, a to je prvi dijalekatski rječnik u kojem su kolokacijske veze izdvojene kao zasebna leksikografska datost.

Taj nas rad svojim korpusom uvodi u sljedeću veću cjelinu radova koje su posvećene čakavološkim temama. Iako je primarno bila standardologom, Marija je Turk svojim radovima i knjigama višestruko zadužila i čakavološku dijalektologiju. Spomenut ćemo ovdje temeljnu monografiju o govorima otoka Krka koju je objavila u suautorstvu s Ivom Lukežić (*Govori otoka Krka*), ali i prijevod Meyerove knjige *Untersuchungen zur Čakavština der Insel Krk*. Dugogodišnja bliska suradnica Marije Turk, Iva Lukežić, objavila je veliku sintetsku raspravu o jednom od važnih fenomena u čakavskim govorima koji se u postojećoj literaturi različito interpretirao. Kao rezultat višegodišnjega istraživanja brojnih mjesnih govora te uklopljenosti podataka u ponešto izmijenjen metodološki i teorijski okvir o strukturi sloga, autorica nudi nov model interpretacije promjene šumnika na dočetu zatvorena sloga ističući da je uvjetovan otporom “čakavskoga sustava obilježenim slogovima”. Nina Spicijarić Paškvan na tragu sustavnoga bavljenja romanizmima različitih provenijencija ovdje je analizirala fonološku adaptaciju mletačkih posuđenica u krčkim čakavskim govorima Svetoga Vida Miholjice i Njivica.

Dva se rada bave temama iz hrvatske dijalektalne književnosti skrećući ponovno pozornost na taj važan i vrijedan književni korpus. Dubravka Sesar i Filip Galović istaknuli su književnoumjetničku vrijednost poezije prazničkoga pjesnika Tomislava Dorotića te su analizirali jezik njegovih pjesama uspoređujući ga sa suvremenim prazničkim govorom i utvrdili da je autor poeziju pisao “čistim” jezikom, bez vanjskoga naslojavanja. Jela se Maresić pak osvrnula na početke suvremene kajkavske književnosti te se detaljnije pozabavila književnim stvaralaštvom dvaju pisaca – Mladena Kerstnera i Bože Hlasteca, koji pišu na ludbreškom kajkavskom idiomu.

Čvrsta je i snažna poveznica Marije Turk s Krkom, otokom na kojem je iznikla i iz kojega se otisnula, sustavno mu se vraćajući. Tu je vezu uvijek s ponosom isticala, a krčkim je temama posvetila i znanstveni interes. Ne čudi stoga da su se brojni autori odlučili pozabaviti krčkim temama kao svojevrsnom poveznicom s osobom kojoj je posvećen Zbornik. Krčka skupina radova tematski je vrlo raznolika. Stipe Botica, doajen proučavanja hrvatske usmene književnosti, svoj je prilog posvetio dvjema naknadno otisnutim zbirkama (Petrisova iz 1851. i zbirka *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih*) hrvatskoga usmenoga pjesništva s otoka

Krka u 19. stoljeću te je utvrdio tematska i ina odstupanja od hrvatskoga štokavskoga usmenoga pjesništva. Dragutin Antun Parčić jedan je od najznamenitijih sinova otoka Krka, čovjek renesansne širine i dubokoga znanja – filolog, leksikograf, gramatičar, fotograf, botaničar, pjesnik, no redovnik prije svega. U ovom su zborniku njegovu filološkom stvaralaštvu posvećena čak dva priloga. Uz već spomenuti rad M. Ljubičić, Parčićevim su se radom bavile Borana Morić-Mohorovičić i Anastazija Vlastelić koje su temeljito istražile morfološko nazivlje u njegovim gramatikama i rječnicima nastajalim u vremenskom razdoblju od pet desetljeća. Primijenjena metodologija pridonijela je i pokušaju datiranja rukopisne gramatike u sam početak Parčićeva normativističkoga djelovanja. Sandra Požar temeljito je analizirala jezik inventarne knjige samostana sv. Marije Magdalene u Portu na otoku Krku (1734. – 1878.) (prema objavi A. Badurine) i utvrdila snažne čakavsko-romanske utjecaje na svim jezičnim razinama. Na fonološkoj je razini analizirana adaptacija posuđenica, na morfološkoj razini taj je utjecaj evidentan u sužavanju sklonidbene paradigme (pod krčkorumunjskim utjecajem), na leksičkoj razini potvrđeni su kalkovi sintaktičkih konstrukcija i hibridna tvorba riječi, a potvrđene su i brojne leksičke posuđenice iz različitih jezika i vremenskih slojeva (dalmatski, mletački i talijanski).

Uz veliku jezičnu raznolikost, otok Krk je snažno obilježen glagoljaškim djelovanjem. Nazivali su ga *vagina rerum glagoliticarum*, a tu vezu potvrđuje i ovaj zbornik u kojem su objavljena čak četiri rada s hrvatskoglagoljskom tematikom. Radovi Vesne Badurine Stipčević i Sanje Zubčić posvećeni su krčkoj glagoliticima. Vesna Badurina Stipčević provela je sustavnu tekstološku analizu čitanja *Pohvale mudrosti* iz starozavjetne Knjige Baruhove koja je dijelom Prvoga vrbničkoga misala te je provela komparativnu analizu u odnosu na latinske izvore i potvrde u drugim hrvatskoglagoljskim misalima. Autorica je donijela i latiničku transliteraciju teksta učinivši ga tako dostupnijim za istraživanja različitoga tipa. Jednim od najstarijih hrvatskoglagoljskih statuta bratovština, onom Majke Božje Goričke iz 1425. godine, bavila se autorica ovoga prikaza. Dva su rada posvećena širem glagoljaškom kontekstu. Jasna Vince je iz golemoga korpusa za *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* ekscerpirala izraze za izražavanje neprijateljskoga djelovanja u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku dok su Milan Mihaljević i Josip Galić u istom korpusu pronašli te sustavno analizirali dijalektizam s korijenom *stohor-*, koji se javlja i u inačicama *stohor-* te *hohor-/huhor-*, ne mogavši točno utvrditi njegovo podrijetlo.

Svečarku su ovoga zbornika intenzivno zaokupljale i teme iz riječke jezične povijesti, osobito djelovanje riječke filološke škole pa rad Sanje Holjevac predstavlja *hommage* tom dijelu njezina stvaralaštva. S. Holjevac istražila je ona izdanja iz riječke tiskare Karletzky koja se književnojezičnom koncepcijom znatno razlikuju od većine,

a radi se o nekoliko tiskovina kojima je autor Fran Kurelac. U radu se predstavljaju ta izdanja te se razmatraju njihove grafijsko-pravopisne i jezične značajke koje potvrđuju specifičnu književnojezičnu koncepciju Frana Kurelca i riječke filološke škole.

Zasebnu skupinu radova čine oni za koje je teško utvrditi da su nastali potaknuti stvaralaštvom M. Turk. Međutim, autori su tih priloga povezani sa svečarkom osobnim radnim kontaktima i utvrđeni kolegijalnim odnosom poštivanja.

Saša Potočnjak sustavno je analizirala popularizaciju kulta Svetoga Marina u Rapskoj biskupiji i istražila sve faze identifikacije i kolektivnoga rituala ističući važnost toga kulta u pokušaju (re)konstrukcije specifičnoga rapskoga lokalnoga identiteta. Branka Drljača Margić u svom je radu ispitala stavove nastavnika riječkoga sveučilišta prema prebacivanju jezičnih kodova u nastavi, prvenstveno između engleskoga i hrvatskoga, analizirala je iskustva s tom jezičnom praksom te navela razloge i načine uporabe hrvatskoga jezika među nastavnicima i studentima. Dugogodišnji makedonski lektor na riječkom Odsjeku za kroatistiku – Vasil Tocinovski donio je prilog o tome kako se Makedonija i makedonska kultura vidi iz aspekta *drugoga* i *drugosti*, i to kroz djelo hrvatske autorice Judite Rey Hudeček u njezinoj zbirci pripovijedaka *Sjećanje na Makedoniju*.

Zborniku su pridana i dva vrijedna prikaza iz pera dvaju germanista i kroatista. Nataša Košuta prikazala je knjigu *Deutsch-kroatische Sprachkontakte. Historische Entwicklung und aktuelle Perspektiven auf lexikalischer Ebene* (2017.) koju je Marija Turk napisala u suautorstvu sa svojom dugogodišnjom suradnicom Anetom Stojić, dok je Kristian Novak prikazao knjigu Daniela Barića *Proziran i prezren: njemački jezik u hrvatskom društvu u prvoj polovici 19. stoljeća* (2015.). Tim je prikazima dviju knjiga posvećenih višestoljetnom supostojanju i prožimanju hrvatskoga i njemačkoga jezika zaokružen i potpun, neizravan prikaz znanstvenoga i nastavnoga djelovanja Marije Turk koja, iako se cijeli svoj život primarno bavila kroatističkim temama, nikada nije izgubila vezu sa svojom germanističkom izobrazbom.

Zbornik radova posvećen Mariji Turk *Od fonologije do leksikologije* vrijedna je publikacija čijim je objavljivanjem, zahvaljujući promišljenoj uredničkoj koncepciji Diane Stolac te odazivu brojnih autora, postignut sveobuhvatan cilj takvih publikacija u dvjema svojim pojavnostima. U Zborniku su objavljeni brojni znanstveni radovi koji pokrivaju vrlo širok tematski okvir. O njihovoj kakvoći ponajbolje svjedoči činjenica da je od 24 znanstvena članka čak 20 njih klasificirano kao *izvorni znanstveni* što znači da su autori, slavljenci u čast, poduzeli nova istraživanja te podastri i analizirali nove podatke dolazeći do novih i originalnih nalaza. S druge strane, kroz odabir tematskih područja radova objavljenih u Zborniku zrcali se presjek slavljeničina znanstvenoga djelovanja dok je brojnost radova unutar tematskih područja ponajbolji

pokazatelj utjecaja znanstvenoga rada slavljenice na suvremenu i buduću kroatistiku. Taj je i takav pokazatelj mnogo snažniji i jasniji od danas primarno postuliranoga kriterija o citiranosti. Zbornik dakle pokazuje da je Marija Turk jedna od značajnijih kroatistica druge polovice 20. i prve polovice 21. stoljeća i da je svojim radom ostavila znatan trag te potaknula brojne istraživače na nova istraživanja nudeći im vlastita istraživanja kao potencijalna polazišta. Istom, Zbornik pokazuje i veliku znanstvenu vitalnost naše kroatistike te odanost i zahvalnost Odsjeka za kroatistiku i Filozofskoga fakulteta u Rijeci svojoj dugogodišnjoj profesorici, znanstvenici i kolegici.

Sanja Zubčić